



národní  
úložiště  
šedé  
literatury

### **Nevítaní hosté**

Dvořák, Josef; Adamec, Petr  
2012

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-156552>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Licence Creative Commons Uveďte autora 3.0 Česko

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 20.04.2024

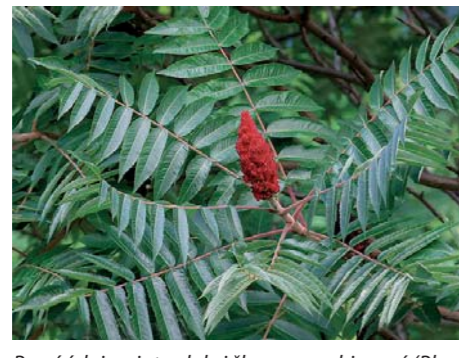
Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní [nusl.cz](http://nusl.cz) .



## Rostliny



Křídlatka česká (*Reynoutria x bohemica*) je kříženec křídlatky sachalinské (*R. sachalinensis*) a křídlatky japonské (*R. japonica*), který byl poprvé popsán právě z území ČR v roce 1983. Foto: Jiří Novák



První údaje o introdukci škumpy orobincové (*Rhus typhina*) na území ČR jsou z roku 1835. Foto: Jiří Bohdal



Slunečnice topinambur (*Helianthus tuberosus*) byla na území ČR poprvé dokladována v roce 1885. Foto: Tamara Horová



První záznamy o introdukci pajasanu žláznatého (*Ailanthus altissima*) na území ČR pocházejí z počátku 19. století, plně ověřeny je pak údaj o jeho výskytu z roku 1865. Foto: Jan Ševčík



Pámelník bílý (*Symphoricarpos albus*) byl do Evropy dovezen v roce 1879. Foto: Jan Ševčík



První záznamy o výskytu zlatobýlu kanadského (*Solidago canadensis*) na území ČR pocházejí z roku 1838. Foto: Jan Ševčík

## Invazní druhy, často mylně považované za v ČR původní



Myš domácí (*Mus musculus*) se na území ČR začala šířit již spolu s prvními zemědělci. Foto: Miloš Anděra



Karas stříbřitý (*Carassius gibelio*) pronikl na území ČR již roku 1976, a v současnosti se vyskytuje po celém našem území. Foto: Jiří Bohdal



Růže svraskalá (*Rosa rugosa*) byla na území ČR vysazována od počátku 20. století. Foto: Jan Ševčík



K invazi holubů domácích (*Columba livia* f. domestica) do měst celé Evropy došlo až během 20. století, a masových počtů zde dosáhli až po druhé světové válce. Foto: Ivo Antušek



Záznamy o prvním zplanění trnovníku akátu (*Robinia pseudacacia*) na území ČR pocházejí z roku 1874. Foto: Milan Kořínek



Lupina mnoholistá (*Lupinus polyphyllus*) se vyskytuje téměř po celém území ČR, a její výskyt zde byl poprvé doložen roku 1895. Foto: Miroslav Deml



## Slezské zemské muzeum 2012

1. vydání, náklad 300 ks, [www.szmo.cz](http://www.szmo.cz)

titulní fotografie: Mandelinka bramborová

autor: Josef Dvořák

autoři výstavy: Martin Pudil, Martin Gajdošík

konzultanti: Jindřich Roháček, Dalibor Lička, Vítězslav Plášek, Veronika Dlouhá

autoři fotografií: Petr Adamec, Miloš Anděra, Ivo Antušek ([www.biolib.cz](http://www.biolib.cz)), Jiří Bohdan ([www.naturfoto.cz](http://www.naturfoto.cz)), Miroslav Deml, Tamara Horová, Lukáš Jurek, Milan Kořínek ([www.boilib.cz](http://www.boilib.cz)), Pavel Krásenský ([www.naturfoto.cz](http://www.naturfoto.cz)), Stanislav Krejčí ([www.meloidae.com](http://www.meloidae.com)), Jiří Novák, Jan Ševčík, Tomáš Šimek ([www.photopictura.cz](http://www.photopictura.cz))

supervize: Lenka Borovičková

jazyková korektura: Jana Válková

grafické zpracování: Martin Feikus

tisk: Retis Group

Tato tiskovina vyšla u příležitosti stejnojmenné výstavy pořádané v Arboretum Nový Dvůr (2. 2. – 29. 6. 2012)



Výstava je realizována ve spolupráci se Severočeským muzeem v Liberci

# Nevítaní hosté



Slezské zemské muzeum



## Nejznámější invazní druhy ČR



Potkan (*Rattus norvegicus*) se na území ČR hojněji objevuje zhruba od 18. století. Foto: Miloš Anděra



Mandelinka bramborová (*Leptinotarsa decemlineata*) nalezená v ČR poprvé roku 1945, se do roku 1950 se rozšířila po celém našem území. Foto: Jiří Bohdal

Termín „invaze“ bývá obvykle spojován s válečnými konflikty. Je jím myšlen vpád nepřátelské armády na území jiného státu.

Termín invaze však patří stejně tak i do ekologie. Zde charakterizuje druhy organismů, které se, obvykle přičiněním člověka, rozšířily mimo své původní areály a zde se v nových podmínkách, často bez regulace svými přirozenými nepřáteli, expanzivně množí a šíří. Takových druhů je stále více, neboť člověk a jeho aktivity podporují šíření nepůvodních druhů. Často se jedná o cílené rozšíření druhu na jiný kontinent z ekonomických důvodů – známý je případ králíků v Austrálii. Jindy se jedná o nechtěné zavlečení – takto se kdysi rozšířili po celém světě potkani, krysy a myši. Také chovatelství přináší problémy. Útěky nebo vypouštění chovných zvířat či domácích mazlíčků mohou způsobit vznik nové populace cizorodých živočichů v přírodě – takto se rozšířil například norek americký nebo želva nádherná. Též mnohé druhy rostlin byly při-



První zplanělí jedinci bolševniku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) se na území ČR objevili v roce 1877. Foto: Stanislav Krejčík

vezeny jako okrasné do zahrad a parků, ale v nových domovech se začaly nekontrolovatelně šířit do volné krajiny.

Ovšem ne ze všech nepůvodních druhů se musí stát druhy invazní, mnohé z nich totiž přežívají jen v malých populacích nebo jsou rozšířeny pouze velmi lokálně – v místech s prostředím podobným jejich domovině.

Výše popsané a ještě mnohé další způsoby vzniku populací nepůvodních organismů v naší a okrajové i ve světové přírodě se snaží přiblížit naše výstava. Ukazuje především množství nepůvodních druhů u nás, z nichž některé již považujeme za součást okolní přírody a už si ani neuvědomujeme, že sem nepatří. U mnohých si to naopak uvědomujeme velmi dobře, neboť boj s jejich invazemi nás stojí nemalé peníze. A tím se dostáváme zpátky k již zmiňovanému vojenství – máme zde invazi na cizí území, jeho obsazení, boj i neustálou bdělost.

## Obratlovci



Psík mývalovitý (*Nyctereutes procyonoides*) se na území ČR poprvé objevil mezi lety 1956-1965. Foto: Miloš Anděra



První pozorování nutrie (*Myocastor coypus*) z volné přírody ČR pocházejí z 30. let, ale na počátku 90. let se objevily i její rozmnožující se populace. Foto: Miloš Anděra

Z obratlovců jsou známými invazními druhy v přírodě ČR zejména mnozí savci; méně pak již ptáci, plazi a ryby. Ze savců jsou nejznámější invazními druhy myš domácí (*Mus musculus*), krysa (*Rattus raptus*) a potkan (*Rattus norvegicus*). Kromě těchto snad každému povědomých druhů jsou méně známými invazními druhy savců králík divoký (*Oryctolagus cuniculus*), proslulý zejména historií své invaze do Austrálie; dále psík mývalovitý (*Nyctereutes procyonoides*), mýval severní (*Procyon lotor*), norek americký (*Neovison vison*), nutrie (*Myocastor coypus*), ondatra pižmová (*Ondatra zibethicus*); a mnohé introdukované druhy kopytníků, např. daněk evropský (*Dama dama*), muflon (*Ovis orientalis musimon*), sika (*Cervus nippon*) či jelenec běloocasý (*Odocoileus virginianus*).

Z ptáků je nejznámějším invazním druhem holub domácí (*Columba livia f. domestica*), zvaný též věžák. V naší přírodě se dnes



Norek americký (*Neovison vison*) se v ČR široce rozšířil až koncem 20. století, i když díky únikům z kožešinových farem se zde mozaikovitě vyskytoval i dříve. Foto: Tomáš Šímek



První doložené pozorování želvy nádherné (*Trachemys scripta*) ve volné přírodě ČR je z roku 1968, ale od 90. let její početnost stále stoupá. Foto: Milan Kořínek

můžeme setkat dokonce i s invazním druhem plaza, jímž je želva nádherná (*Trachemys scripta*).

Z ryb je invazním druhem karas stříbřitý (*Carassius gibelio*) a střevlička východní (*Pseudorasbora parva*).

Z bezobratlých živočichů nalezneme invazní druhy především mezi hmyzem, koryši a měkkýši. Z hmyzu je to například známá mandelinka bramborová (*Leptinotarsa decemlineata*), častým hmyzím nevitáným hostem je i mravenec faraon (*Monomorium pharaonis*), naproti tomu méně nápadnými druhy jsou klíněnka jírovcová (*Cameraria ohridella*) či sluněčko východní (*Harmonia axyridis*). Z koryšů uvádíme raka pruhovaného (*Orconectes limosus*), raka signálního (*Pacifastacus leniusculus*) a kraba říčního (*Eriocheir sinensis*). Z měkkýšů je to invazní mlž slávička mnohotvárná (*Dreissena polymorpha*) a zahrádkářům dobře známý plzák španělský (*Arion lusitanicus*).

## Bezobratlí



Slávička mnohotvárná (*Dreissena polymorpha*) je známa z území ČR již z konce 19. století, počet jejich nálezů však stoupá zejména v posledních 15 letech. Foto: Lukáš Jurek



První výskyt raka pruhovaného (*Orconectes limosus*) na území ČR byl zdokumentován v roce 1988, je však možné, že se zde vyskytoval již v 60. letech. Foto: Michal Mudra

Zejména lesníkům a zahrádkářům jsou dobře známe různé invazní druhy rostlin, z nichž nejproslulejšími jsou bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*) a různé druhy křídlatek, jako např. křídlatka sachalinská (*Reynoutria sachalinensis*), křídlatka japonská (*Reynoutria japonica*) a křídlatka česká (*Reynoutria x bohemica*), která je dokonce přímo v ČR vzniklým i popsáným novým druhem. V naší přírodě je však také dost invazních druhů stromů, o nichž se mnoho laiků často mylně domnívá, že patří mezi přirozenou vegetaci ČR – dub červený (*Quercus rubra*), škumpa orobincová (*Rhus typhina*), pajasan žláznatý (*Ailanthus altissima*), střemcha pozdní (*Prunus serotina*) či trnovník akát (*Robinia pseudacacia*); invazních keřů – pámelník bílý (*Symphoricarpos albus*), růže svraskalá (*Rosa rugosa*) a mahónie cesmínolistá (*Mahonia aquifolium*); či lián – loubinec popínavý (*Parthenocissus inserta*) a štetinec laločnatý (*Echinocystis lobata*). Jako invazní by-



Klíněnka jírovcová (*Cameraria ohridella*) byla u nás poprvé nalezena roku 1993 a do roku 1996 obsadila celou ČR. Foto: Tomáš Šímek



První doložený nález plzáka španělského (*Arion lusitanicus*) z území ČR je z roku 1991. Foto: Jiří Bohdal



Mravenec faraón (*Monomorium pharaonis*) byl na území ČR poprvé zaznamenán v roce 1902. Foto: Jiří Bohdal



Sluněčko východní (*Harmonia axyridis*) se v ČR poprvé objevilo v roce 2006 a během tří let dosáhlo obrovské početnosti. Foto: Pavel Krásenský

liny se chová značný počet nejen cizích, ale i domácích druhů, například slunečnice topinambur (*Helianthus tuberosus*), třapatka dříváta (*Rudbeckia laciniata*), trstí rákosovitá (*Arundo donax*), zlatobýl kanadský (*Solidago canadensis*), turanka kanadská (*Conyza canadensis*), hvězdnice kopinatá (*Aster lanceolatus*), hvězdnice novobelgická (*Aster novi-belgii*) nebo lupina mnoholistá (*Lupinus polyphyllus*), známá laikům spíše jako vlčí bob.

Na této výstavě se mohou návštěvníci na vlastní oči dobře seznámit jak se vzhledem a způsobem života, tak i s původem a historií šíření těchto invazních druhů. Právě jejich spolehlivé rozpoznání laiky je často důležitým krokem v boji proti jejich dalšímu šíření. Je však smutným faktem, že množství invazních druhů se jak v měřítku ČR, tak i Evropy či světa stále zvětšuje. I naše výstava tedy může představit pouze výběr nejznámějších „nevitáných hostů“.